

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΙΑ ΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΛΥΚΕΙΟ

CHEN ZHEN - ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

ΕΜΣΤ

ΕΘΝΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΕΘΝΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Εκπαιδευτικό πρόγραμμα για το Γυμνάσιο και το Λύκειο

Το έντυπο αυτό έγινε με αφορμή την έκθεση
"CHEN ZHEN - Μεταφορές του Σώματος"
στο Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, το Μάρτιο του 2002.

Οργάνωση Εκπαιδευτικού Προγράμματος:
Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης
Επιμέλεια-Υλοποίηση: Μαρίνα Τσέκου
Σχεδιασμός εντύπου: Γιώργος Τζιλιάνος
Εκτύπωση: Scripta

© Ε.Μ.Σ.Τ. 2002

Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης
Λεωφ. Καλλιρρόης & Φραντζή (πρώην εργοστάσιο ΦΙΞ)
Τηλ. 010/9242111-2, Φαξ 010/9245200

Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης είναι:

Ο χώρος στον οποίο συλλέγονται, φυλάσσονται, μελετώνται και εκτίθενται τα έργα τέχνης που δημιουργούνται στη σύγχρονη εποχή.

Σύγχρονη Τέχνη ονομάζεται:

Η τέχνη που παράγεται στη σημερινή εποχή αλλά και που, μέσα από τους πειραματισμούς της με νέα υλικά και τεχνικές, ερευνά νέους τρόπους καλλιτεχνικής έκφρασης.

Για τους πειραματισμούς τους αυτούς, οι σύγχρονοι καλλιτέχνες μπορεί να χρησιμοποιούν από τα αντικείμενα της καθημερινής μας ζωής μέχρι και τα προϊόντα της σύγχρονης τεχνολογίας, όπως είναι το βίντεο και οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές.

Βασικός σκοπός του Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης είναι:

Να βοηθήσει το κοινό ώστε να κατανοήσει και, επομένως, ν' απολαύσει την καλλιτεχνική δημιουργία της εποχής μας.

Εμείς θα προσπαθήσουμε τώρα να κατανοήσουμε το έργο του κινέζου καλλιτέχνη Τσεν Ζεν, που φιλοξενείται στην παρούσα έκθεση του Ε.Μ.Σ.Τ.

Ο κινέζος καλλιτέχνης Τσεν Ζεν γεννήθηκε στη Σαγκάη το 1955, ενώ από το 1986 μέχρι το θάνατό του (2000) έζησε και εργάστηκε στο Παρίσι.

Οι διαφορετικές εμπειρίες που είχε από τους δύο διαφορετικούς πολιτισμούς, τον ανατολικό και τον δυτικό, αποτελούν τον κύριο άξονα γύρω από τον οποίο κινείται το έργο του. Τις εμπειρίες του αυτές

μας τις μεταφέρει μέσα από τα ποικίλα υλικά και τα αντικείμενα της καθημερινής ζωής -παραδοσιακής και σύγχρονης, κινεζικής και δυτικής- τα οποία χρησιμοποιεί για να δημιουργήσει έργα μεγάλων διαστάσεων, που απλώνονται στο χώρο. Τα έργα αυτά ονομάζονται εγκαταστάσεις.

Η έκθεση που θα παρακολουθήσουμε έχει τίτλο "Τσεν Ζεν - Μεταφορές του Σώματος". Μέσα από τα έργα αυτής της έκθεσης, ο καλλιτέχνης ερευνά την έννοια του σώματος, στο οποίο αναφέρονται με μεταφορικό τρόπο τα αντικείμενα που συνθέτουν τις εγκαταστάσεις του. Πιο συγκεκριμένα, μέσα από τις ενότητες της έκθεσης ερευνάται: α) η θεραπεία του σώματος με τις διαφορετικές μεθόδους που χρησιμοποιεί η παραδοσιακή κινεζική και η δυτική ιατρική, β) οι συμβολισμοί που μπορούν ν' αποδοθούν στο κρεβάτι, το αντικείμενο που συνδέεται με σημαντικές στιγμές-φάσεις της ζωής του

ανθρώπου, γ) η σχέση του σώματος με την ψυχή, δ) ο διαλογισμός και η πνευματική ανάταση. Ορισμένα στοιχεία της κινεζικής μυστικιστικής φιλοσοφίας του Ταοϊσμού καθώς και του Βουδισμού, της θρησκείας που είναι ευρέως διαδεδομένη στην Κίνα και γενικότερα στην ανατολική Ασία, είναι σχεδόν πάντα εμφανή στα έργα του Τσεν Ζεν.

Σύμφωνα με τη βουδιστική διδασκαλία, ο μόνος τρόπος ν' απαλλαγούμε από τον πόνο, ο οποίος ενυπάρχει στη ζωή, είναι ο πνευματικός και ηθικός εξαγνισμός, ο οποίος πραγματοποιείται μέσα από το διαλογισμό. Μια ακόμη βασική δοξασία του Βουδισμού είναι η πίστη σε μια πορεία γέννησης, θανάτου και αναγέννησης, από την οποία περνάει το αθάνατο πνεύμα κάθε ανθρώπου.

Τέλος, για την βαθύτερη κατανόηση του έργου του Τσεν Ζεν οφείλουμε ακόμη να λάβουμε υπόψη το γεγονός ότι ο ίδιος αντιμετώπιζε σοβαρό χρόνιο πρόβλημα υγείας καθώς και το ότι πίστευε στη θεραπευτική λειτουργία της τέχνης: ήθελε να γίνει, μέσα από την τέχνη του, ένα είδος γιατρού ώστε να βελτιώσει τη ζωή του ανθρώπου και τη σχέση του με το περιβάλλον.

Κήπος Zen

Zen ονομάζεται μια μορφή Βουδισμού, η οποία δίνει έμφαση στην αξία της διαίσθησης και του διαλογισμού, δηλαδή τον σταδιακό περιορισμό μέχρι και την τέλεια διακοπή κάθε σκέψης, ώστε να βιώσει κανείς την απόλυτη ηρεμία και τη φώτιση. Επίσης, όπως όλες οι σχολές Βουδισμού, ο Zen Βουδισμός υποστηρίζει ότι κάθε στοιχείο στον κόσμο υπάρχει μόνο σε στενή σχέση με όλα τα άλλα. Ακόμα υποστηρίζει πως δεν υπάρχει τίποτα το αντικειμενικά σωστό και ότι η φύση δεν μπορεί να γίνει κατανοητή μέσα από κανένα θεωρητικό σύστημα, ορισμό ή ταξινόμηση.

Οι **κήποι Zen**, που έχουν μακρά παράδοση στις χώρες της ανατολικής Ασίας, σχεδιάζονταν με μεγάλη προσοχή, κάποιες φορές από μοναχούς του Zen βουδισμού, ώστε να διευκολύνουν την αυτοσυγκέντρωση και το διαλογισμό. Κάθε στοιχείο ενός τέτοιου κήπου, τα φυτά, τα σιντριβάνια, οι πέτρες και η άμμος, οι γέφυρες και τα κιόσκια, έπρεπε να βρίσκεται σε αρμονική διάταξη ώστε να σχηματίζουν όλα μαζί ένα γαλήνιο τοπίο. Τα σχήματα από αλάβαστρο, που βρίσκονται στο κέντρο της εγκατάστασης με τον τίτλο *Κήπος Zen*, αναπαριστούν όργανα του ανθρώπινου σώματος.

Ποια στοιχεία της κατασκευής τους μας βοηθούν να αναγνωρίσουμε αυτόν τον υπαινιγμό;

Παρατηρήστε ότι, καθώς τα σχήματα αυτά φωτίζονται από το εσωτερικό τους, αποκαλύπτονται τα "νερά" του φυσικού υλικού (του αλάβαστρου), που μοιάζουν με τις φλέβες μας όπως διακρίνονται κάτω από το δέρμα.

Η παρουσία των χειρουργικών εργαλείων ανάμεσα στα αλαβάστρινα σχήματα, που παριστάνουν όργανα του ανθρώπινου σώματος, σας δίνει την εντύπωση της απειλής ή μήπως συμβάλλουν κι αυτά στη δημιουργία μιας αρμονικής διάταξης;

Σκεφτείτε τη μεταφορά που γίνεται στο έργο αυτό: το ανθρώπινο σώμα παρουσιάζεται σαν κήπος. **Πώς φροντίζουμε έναν κήπο; Αρκεί να φροντίσουμε κάθε φυτό χωριστά ή χρειάζεται συνολική φροντίδα (για παράδειγμα να λιπαίνουμε τακτικά το χώμα του), ώστε ο κήπος να βρίσκεται σταθερά σε καλή κατάσταση;** Σκεφτείτε ποιες άλλες εργασίες απαιτεί η διατήρηση ενός κήπου, καθώς και την επίδραση του περιβάλλοντος (κλιματολογικές συνθήκες περιοχής, θέση του κήπου σε σχέση με την ανατολή και τη δύση του ήλιου κ.ά.) στη διαμόρφωση του κήπου.

Αν αντιμετωπίσουμε το σώμα μας με τον ίδιο τρόπο που αντιμετωπίζουμε έναν κήπο, πώς θα πρέπει να το φροντίζουμε;

Η ιατρική που εφαρμόζεται στη χώρα μας, όπως και στις άλλες χώρες του δυτικού κόσμου, αντιμετωπίζει το σώμα μας σαν να ήταν κήπος;

Αίθουσα Διάγνωσης

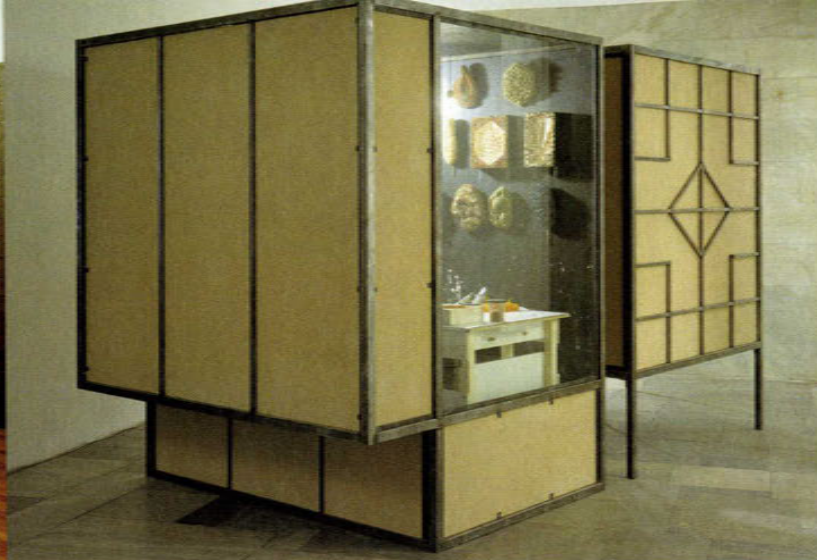
Σ' αυτό το έργο γίνεται αναφορά στις πρακτικές της παραδοσιακής ιατρικής, όπως ο βελονισμός και η βοτανοθεραπεία.

Γνωρίζετε ανθρώπους στη χώρα μας που να πιστεύουν στις θεραπευτικές ιδιότητες των βοτάνων;

Σε συνέντευξή του ο καλλιτέχνης είχε αναφέρει, σχετικά με τον τρόπο που δουλεύει ένας κινέζος γιατρός: καμιά αποτελεσματική συνταγή δεν πρόκειται να προκύψει μόνο με τη δύναμη της λογικής· θα προέλθει από το μυαλό του γιατρού που δημιουργεί συνταγές για κάθε ιδιαίτερη περίπτωση.

Από την παραπάνω φράση ποιες διαφορές διακρίνετε σχετικά με τον τρόπο που εργάζεται ένας κινέζος κι ένας δυτικός γιατρός;

Όταν λέει ότι δημιουργεί συνταγές για κάθε ιδιαίτερη περίπτωση, ποια στοιχεία νομίζετε ότι λαμβάνει υπόψη του ο γιατρός για να δημιουργήσει τη συνταγή;

Εμμονή Μακροβιότητας

Το έργο αυτό αποτελείται από δύο χώρους: στον έναν υπάρχει ένα κρεβάτι με στρώμα πάνω στο οποίο είναι τοποθετημένες βελόνες. Ένας στενός διάδρομος συνδέει αυτόν το χώρο με τον δεύτερο, που είναι ένα εργαστήριο μέσα στο οποίο υπάρχουν διάφορα αντικείμενα που χρησιμοποιούσαν οι μάγοι-ιερείς (οι σαμάνοι) για να θεραπεύουν, αποδίδοντας στα αντικείμενα αυτά μαγικές ιδιότητες.

Όπως μαρτυρεί και ο τίτλος του, το έργο αυτό συμβολίζει την έντονη επιθυμία του ανθρώπου για μακροζωία.

Τι είναι ένας σαμάνος; Πού βασίζονται οι πρακτικές θεραπείας που ακολουθεί;

Πού βασίζονται οι μέθοδοι διάγνωσης και θεραπείας της ιατρικής που μας είναι οικεία;

Τζούε Τσανγκ / Πενήντα Χτυπήματα στον Καθένα

Το έργο αυτό πήρε τον τίτλο του από μια βουδιστική αρχή, σύμφωνα με την οποία, όταν δύο άτομα ή δύο ομάδες εμπλέκονται σε μια διαμάχη, θα πρέπει και οι δυο πλευρές να δεχτούν από πενήντα χτυπήματα, ως αποτελεσματική αντιμετώπιση και μέσο εκτόνωσης της βίας.

Η εγκατάσταση αυτή αποτελείται από διάφορα κρεβάτια και καθίσματα, καλυμμένα με δέρμα, ώστε να μπορούν να λειτουργήσουν σαν τύμπανα. Οι θεατές καλούνται να χρησιμοποιήσουν τις μπαγκέτες για να χτυπήσουν τα "τύμπανα", παράγοντας έτσι και κάποιον ήχο. Αντί, λοιπόν, για χτυπήματα σε ανθρώπινο σώμα, πραγματοποιούνται χτυπήματα στα αντικείμενα πάνω στα οποία κάθεται ή κοιμάται το ανθρώπινο σώμα. Επομένως παρέχεται ένας τρόπος διοχέτευσης της βίας, του θυμού ή της επιθετικότητας, που διαφορετικά μπορεί να μην έβρισκαν διέξοδο. Έτσι το έργο τέχνης αποκτά ρόλο εξαγνιστικό ή θεραπευτικό, μέσω της άμεσης συμμετοχής του κοινού.

Παρατηρήστε ότι οι μπαγκέτες είναι γκλομπ της αστυνομίας, κομμάτια

όπλων και άλλα αντικείμενα που μας υπενθυμίζουν τις διάφορες μορφές βίας στον κόσμο που ζούμε.

Σκεφτείτε πόσοι λόγοι υπάρχουν για να δημιουργηθούν διαφωνίες, παρεξηγήσεις ή και συγκρούσεις ανάμεσα σε ανθρώπους ή σε ομάδες ανθρώπων: πολιτικοί, οικονομικοί, ιδεολογικοί, πολιτιστικοί, εθνικοί, θρησκευτικοί κ.ά.

Ο Τσεν Ζεν δείχνει ενδιαφέρον για τέτοιου είδους συγκρούσεις -όπως ο ίδιος αναφέρει- όχι μόνο επειδή αποτελούν μια από τις αρνητικές πλευρές της κοινωνίας μας, αλλά κυρίως επειδή τις θεωρεί "πηγές ενέργειας" μέσα από τις οποίες μπορεί κανείς να μελετήσει την ανθρώπινη φύση και την προσπάθεια του ανθρώπου ν' αλλάξει τον κόσμο.

Πότε πιστεύετε πως οι ανταπαρθέσεις ή οι συγκρούσεις μεταξύ διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων είναι πιο συχνές: σε εποχές και κοινωνίες όπου η επικοινωνία μεταξύ των λαών δεν είναι και πολύ εύκολη ή σε κοινωνίες σαν τη δική μας, όπου συνυπάρχουν άνθρωποι προερχόμενοι από διαφορετικές εθνότητες ή φυλές;

Θα θέλαμε η επικοινωνία μας να μην περιορίζεται μόνο σε μια επίσκεψή σας στο Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης. Όσα είδατε και ακούσατε, με την ευκαιρία της τελευταίας έκθεσης, και σας έκαναν εντύπωση ή σας δημιούργησαν απορίες θα μπορούσαν να αποτελέσουν αφορμή για ένα διάλογο μεταξύ μας. Μπορείτε να γράψετε τις σκέψεις σας, μόνοι σας ή σε ομάδα, και να μας τις στείλετε με e-mail στη διεύθυνση education@emst.culture.gr ή στο φαξ 010/9245200.

Στη συνέχεια σας προτείνουμε κάποια θέματα πάνω στα οποία μπορείτε να σκεφτείτε, να συζητήσετε στην τάξη με τον καθηγητή σας και να μας στείλετε τις απόψεις σας.

- Ο Τσεν Ζεν θεωρεί ότι το έργο του αποτελεί ένα πλατύ πεδίο έρευνας. Συμφωνείτε μ' αυτή την άποψη; Βλέποντας τα έργα αυτής της έκθεσης, ποια επιμέρους πεδία της έρευνας σας έδωσαν την ευκαιρία να προσεγγίσετε;
- Ο Τσεν Ζεν επινόησε τον όρο *διεμπειρία* για να περιγράψει τις

πνευματικές και ψυχολογικές "ζυμώσεις" που βιώνει ένα άτομο όταν έρχεται αντιμέτωπο με διαφορετικούς πολιτισμούς, διαφορετικές νοοτροπίες, κοινωνίες και γλώσσες.

Πιστεύετε ότι ο ίδιος στάθηκε απορριπτικός απέναντι στις επιδράσεις που δέχτηκε από τα νέα πολιτισμικά στοιχεία, τα οποία γνώρισε όταν εγκαταστάθηκε αλλά και καθώς ταξίδευε στις χώρες της Δύσης; Αν όχι, ποια στάση πιστεύετε ότι κράτησε ο ίδιος και, γενικότερα, ποια στάση πιστεύετε ότι προτείνει μέσα από το έργο του, απέναντι στη διαπολιτισμική ή παγκοσμιοποιημένη κοινωνία στην οποία ζούμε;

- Ποια στοιχεία προσδιορίζουν τις διαφορές και τις ιδιαιτερότητες μεταξύ των λαών;
- Ποιοι παράγοντες συντελούν στο να έρχονται οι λαοί σ' επαφή μεταξύ τους, να γνωρίζονται και να επηρεάζονται ο ένας από τον άλλο;
- Πού μπορεί να οδηγήσει η έλλειψη κατανόησης και ανοχής μεταξύ των λαών;
- Με ποιον τρόπο είναι δυνατό οι ιδιαιτερότητες των λαών να μπορέσουν να λειτουργήσουν γόνιμα και δημιουργικά για τις ανθρώπινες κοινωνίες;

ISBN: 960-86713-9-6

3 ΕΥΡΩ